

Echoes of Eden

Rabbi Ari Kahn
Pesach 5776
In Search of *Chametz*

I. Pesach and Matzah

While the seven day festival commemorated each year in the spring is now known as *Chag haPesach* (Passover),¹ the Torah consistently refers to this holiday as *Chag haMatzot* – the holiday of *matzah*. The biblical name for the evening prior to this seven day holiday, the day on which the Paschal offering was brought- the day commonly referred to in modern parlance as “*erev Pesach*” - is, in fact, referred to in the Torah as *Pesach*. Each of these names, “*Chag haPesach*” and *Chag haMatzot*,” is applied to a distinct holiday, reflecting the major obligations of each of these respective days: Sacrificing the *Korban Pesach*, on the one hand, and eating *matzah*, on the other.

There is, however, one major element that is not expressed in these names; apparently, this third element is the flip side of the coin, as it were: We are commanded to eat *matzah* (unleavened bread), and, at the same time, *chametz* (leavened bread) is prohibited. And although this aspect is not given expression in the name of the holiday, the avoidance of *chametz* may be the real essence of the holiday, and it is this aspect which occupies our thoughts and energies in the days leading up to Passover.

In Jewish theology, the avoidance of *chametz* is associated with the understanding that *chametz* is a symbol of the evil inclination, and of sin. The earliest source for this association is a brief passage in the Talmud in which *chametz* (or, to be more precise, a leavening agent) is used as a metaphor for man’s weakness in the face of the evil inclination:

---

¹ This shift in the names of the festival may be seen as early as the Talmudic period.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

ורבי אלכסנדר, בתר דמצי, אמר הכי, רבון העולמים, גלוי וידוע לפניה, שרצונו לעשות רצונה, ומי מעכב? שאור שבעסה ושעבוד גליות. יהי רצון מלפניה, שתצילנו מידם ומאחרינו, ונשוב לעשות חוקי רצונה בלבב שלם.

R. Alexandri, when he finished praying, would add the following: Sovereign of the Universe, it is known full well to You that our will is to do Your will. What prevents us (from doing so)? The yeast in the dough and our subjugation to foreign powers. May it be Your will to deliver us from their hand, so that we may return to performing the statutes of Your will with a perfect heart! (Talmud Bavli, Brachot 17a)

This passage has nothing to do with Passover or preparation for the holiday; rather, the identification of *chametz* – or *se'or* (yeast) is primarily a metaphor. Nonetheless, this single and singular passage has wielded a great deal of influence, and is the source of the angst experienced by many Jews as the holiday approaches.

The equation this passage creates between *chametz* and sin gives rise to many questions, foremost of which is this: If leaven, and specifically bread, are representations of evil, why is it ever allowed? Why is bread not relegated to the same category as other forbidden foodstuffs, banished from the Jewish diet along with pork, shellfish and other proscribed foods? Why is abstaining from *chametz* commanded for only one week a year?

II. *Chametz* and Matzah

In order to understand the very particular commandment regarding Pesach, we must have a more in-depth understanding of the relationship between *chametz* and matzah, both in terms of the narrative of the Passover story and other areas of the Torah.

On a fundamental level, the terms *chametz* and matzah are seen as two sides of the same coin: They appear in tandem, and are presented by the Torah as polar opposites. When the Israelites are first given instructions regarding the holiday they will observe in the future, the Torah instructs them - in the same breath - not only to eat *matzah*, but to search out, destroy, and most certainly not eat leaven:

שמות פרק יב: טו-כ

שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם פיו פלאכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבעי: וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם פלאמלאכה לא יעשה בהם אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: פראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם פיו פלאכל מתמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: פלאמתמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

Eat matzah for seven days. By the first day, you must have your homes cleared of all leaven, for whoever eats leaven from the first day until the seventh day will have his soul cut off from Israel. The first day shall be a sacred holiday, and the seventh day shall [also] be a sacred holiday. No work may be done on these [days], except for [work] which is needed so that everyone will be able to eat. Be careful regarding the matzot, for on this very day I will have brought your masses out of Egypt. You must carefully keep this day for all generations; it is a law for all times. From the 14th day of the first month in the evening, until the night of the 21st day of the month, you must eat [only] matzot. During [these] seven days, no leaven may be found in your homes. If someone eats anything leavened his soul shall be cut off from the community of Israel. [This is true] whether he is a proselyte or a person born into the nation. You must not eat anything leavened. In all the areas where you live, eat matzot. (Shmot 12:15-20)

In the same chapter, as the narrative describes the Jews' departure from Egypt, these two opposites are again mentioned:

שמות פרק יב: לט

ויאפו את הפצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כייגרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם:

[The Israelites] baked the dough that they had brought out of Egypt into unleavened (matzah) cakes, since it had not risen. They had been driven out of Egypt and could not delay, and they had not prepared any other provisions. (Shmot 12:39)

Once again, we are told, there is only one or the other: There was no *chametz*, therefore there was matzah – or, because there was matzah, there was no *chametz* and vice versa.

What is surprising, though, is the account of the very first “seder” held in the Israelites’ homes in Egypt on the night prior to the Exodus: They received very detailed instructions about how to prepare for this very special night, how to bring the required offering, how to eat the festive meal: The *Korban Pesach* was to be eaten with matzah, but there is no mention of any prohibition regarding *chametz*:

שמות פרק יב:ח

וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מְרִירִים יֹאכְלֶהוּ:

Eat the [sacrificial] meat on this night, roasted over fire, with matzah and bitter herbs. (Shmot 12:8)

We might posit that leaven was disallowed only *after* the Jews left Egypt in haste and the dough had no time to rise; prior to the Exodus, matzah was commanded – because that is how the Passover offering is eaten – yet it was not yet necessary to prohibit *chametz*.

Alternatively, we may infer from this anomaly that the prohibition of *chametz* is associated with the holiday of *Chag haMatzot* – and not with the festival of Pesach. This may be borne out by an additional instance in which matzot are eaten with the sacrifice of a paschal lamb, but *chametz* is not prohibited: “Pesach Sheni.” As in the first Pesach celebrated in Egypt, Chag haMatzot was not celebrated by those who were unable to bring their sacrifice at the appointed time. As in Egypt, those who could not celebrate Pesach at the proper time celebrated the second, “mini” Chag haPesach, and ate their sacrificial meal with matzot, although there was no prohibition against *chametz*. Eating the Korban with matzah was part of the mitzvah of Pesach, but was distinct from the eating of matzah on Chag haMatzot -- which is always accompanied by the prohibition of *chametz*.²

² See Bamidbar 9:9-12: All aspects of **Pesach** are to be observed; Chag haMatzot is not mentioned.

במדבר פרק ט:ט-יב

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ פִּי-יְהִי-טָמֵא וְלִנְפֹשׁ אִוְּ בְגָדוֹ רְחֹקָה לָכֶם אִוְ לְדֶרֶתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ: בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמְרִירִים יֹאכְלֶהוּ: לֹא-יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְעַצְמָם לֹא יִשְׁפְּרוּ-בּוֹ כְּכִלְיַחַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

“God spoke to Moshe, telling him: ‘Speak to the Israelites, saying: “If any person is ritually unclean from contact with the dead, or is on a distant journey, whether among you [now] or in future generations, he

III. Spring Time

We have examined the verses that instructed the Israelites regarding Pesach in Egypt. In the chapter that follows these instructions, we find an additional discussion of *chametz* and *matzah*, but in this second presentation, the Torah very subtly introduces a new factor:

שמות פרק יג:א

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קִדְּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה'עֲלֵה־נָא זִכֹּר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָהּ אֶתְכֶם מִן־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְלֹא יֵאָכֵל חֲמֵץ: הַיּוֹם אֲתֵם יֵצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: וְהָיָה כִּי־יָבִיֵאֵד ה' אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּתָ אֶת־הָעַבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לֵה': מִצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:

God spoke to Moshe, saying, 'Sanctify to Me every first-born that initiates the womb among the Israelites. Among both man and beast, it is Mine.' Moshe said to the people: 'Remember this day as [the time] you left Egypt, the house of slavery, when God brought you out of here with a show of force, and no leaven may be eaten. Today you are leaving [Egypt], in the month of spring. There will come a time when God will bring you to the land of the Canaanites, Hittites, Amorites, Hivites and Yevusites that he promised your forefathers to give to you, a land flowing with milk and honey; there you will observe this ritual in this month. Eat matzot for seven days, and make the seventh day a festival to God. Matzot must be eaten for [these] seven days, and no *chametz* and no leavening agents may be seen in your possession in all your territories. (Shmot 13:1-7)

We are commanded to remember the day we left Egypt, and (therefore) not to eat *chametz*. Additionally, the Torah speaks of eating *matzah* for seven days and proscribes the possession of *chametz* or leavening agents. However, sandwiched between these laws is an element that had not been mentioned before: We are told of the connection between the Exodus and spring. Passover must be celebrated specifically in the first month, known as Nisan,

---

shall still have the opportunity to prepare God's Pesach offering. He shall prepare it on the afternoon of the 14th of the second month, and shall eat it with matzot and bitter herbs. He shall not leave any of it over until morning, and not break any bone in it. He shall thus prepare it according to all the rules of the [regular] Pesach offering.”

and Nisan must fall as the spring begins in the Land of Israel. We should recall here that the responsibility for the sanctification of the new moon, the human determination of the months that comprise the Jewish cycle of festivals, was given to the Israelites as the first stage of the Exodus.³ However, until this point we could have assumed that an exclusively lunar-based calendar was sufficient. A calendar based exclusively on lunar months, like the Hijri calendar of Islam, is not season-based. Due to the disparity between the average lunar year of 354 days and the average solar year of 365 days, each year the lunar month would be eleven days “earlier” when compared to the solar year – and to the seasons. Hence, an uncorrected lunar calendar would have no “seasonal integrity:” Passover would not necessarily be in the spring; it would be just as likely to fall any other time of the year.

How important is this connection to the seasons, to the natural cycle of the year? Apparently, very important indeed: The next few times Pesach is mentioned, the element of springtime is stressed, and other festivals are added, creating a yearly cycle of three holidays, which leads us to the obvious question: Why is this important? What is the significance of the seasons for the Jewish festivals?

שמות פרק כג: יד-יז

שְׁלֹשׁ רְגָלִים תִּתֵּן לִי בַשָּׁנָה: אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת בְּאֶשׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹו יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנָי רִיקָם: וְחַג הַקְּצִיר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בִּיצְאַת הַשָּׁנָה בְּאַסְפָּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיֶיךָ מִן־הַשָּׂדֶה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פָּנָי הָאֵלֹהִים ה':

Offer a sacrifice to Me **three times each year**. Keep the Festival of Matzot; eat matzot for seven days, as I commanded you, during the prescribed time in the **month** of spring, because this is when you left Egypt, and do not appear before Me empty-handed. [Also keep] the Reaping Festival, [through] the first fruits of your produce that you planted in the field, and the **Harvest Festival** at the end of the year, when you **gather** your produce from the field. **Three times each year**, every male among you must appear before God, Master [of the Universe]. (Shmot 23:14-17)

³ Shmot 12:1-3.

שמות פרק יב: א-ג

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה וְאַל־תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ תִּגְזֹה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדְתַּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ תִּגְזֹה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ עֵה לְבֵית־אָבִת עֵה לְבַיִת:

שמות פרק לד:יח-כו

אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרָיִם: ... וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קִצִּיר חֹטִיִּים וְחַג הָאֶסִּיף תְּקַיֵּם הַשָּׁנָה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוֹרָךְ אֶת־פְּנֵי הָאֲדֹנָי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךְ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמַּד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּעֵלְתָךְ לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֶּץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לִפְקֹר זִבְחִי תַּג הַפֶּסַח: רֵאשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֵיךָ לֹא־תִבְשֵׁל גְּדִי בְחֵלֶב אֵמוֹ:

Keep the Festival of Matzahs. Eat matzot for seven days as I commanded, in the designated time in the **month** of spring, because it was in the month of spring that you left Egypt. The first-born initiating every womb is Mine. Among all your livestock, you must separate out the males of the first-born cattle and sheep. The first-born of a donkey must be redeemed with a sheep, and if it is not redeemed, you must decapitate it. You must [also] redeem every first-born among your sons. Do not appear before Me empty-handed. You may work during the six weekdays, but on Shabbat, you must stop working, ceasing from all plowing and reaping. Keep the Festival of Shavuot through the first fruits of your **wheat harvest**. Also keep the **Harvest Festival** soon after the year changes. **Three times each year**, all your males shall thus present themselves before God the Master, Lord of Israel. When I expel the other nations before you and extend your boundaries, no one will be envious of your land when you go to be seen in God's presence three times each year. Do not slaughter the Passover sacrifice with leaven in your possession. Do not allow the Passover sacrifice to remain overnight until morning. Bring the first fruits of your Land to the Temple of God your Lord. Do not [eat] meat cooked in milk [even that of] its own mother.

When we note the reference to harvest, plowing and reaping, the answer to our question becomes obvious: The three yearly festivals have an inherent agricultural aspect. In order for these holidays to be meaningful they must be connected not only to particular calendric months but to the seasons of the Land of Israel. The holiday of the first fruits and the holiday of the harvest must be in celebrated in their respective seasons, just as Passover must be in the spring. And yet, the identity and contours of Passover as an agricultural holiday remain far more elusive than those of the other two festivals – that is, until we read the following passage in the book of Vayikra:

ויקרא פרק כג: ד-כ

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִים פֶּסַח לֵה': וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה תֵּג הַמִּצּוֹת לֵה' שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אֹשֶׁה לֵה' שְׁבַעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי-תִבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת-קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת-עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל-הַכֹּהֵן: ... וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבֵּאתֶם אֶת-קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל מַשְׁבְּתֵיכֶם: וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הִבֵּאתֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּמִימַת תְּהִינָה: עַד מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לֵה': מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תִּבְיֹאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שָׁנִי עֶשְׂרִים סֹלֶת תְּהִינָה חֲמִץ תֵּאֱפִינָה בַּפּוּרִים לֵה': וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵי-הַלֶּחֶם שְׁבַעַת כֶּבֶשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן-בְּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֲלֵה לֵה' וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם אֹשֶׁה רִיח־נִיחֹחַ לֵה': וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כֶבֶשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים: וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לְפָנֵי ה' עֲלֵי-שְׁנֵי כֶבֶשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לֵה' לַכֹּהֵן: ...

These are God's festivals that you must celebrate as sacred holidays at their appropriate times: The afternoon of the 14th day of the first month is God's *Pesach*. And on the 15th of that month, it is God's *Chag haMatzot*, for seven days matzah will be eaten. The first day shall be a sacred holiday to you, when you may not do any creative work. You shall then bring sacrifices to God for seven days. The seventh day is a sacred holiday when you may not do any creative work.

God spoke to Moshe, telling him to speak to the Israelites and say to them: When you come to the land that I am going to give you, and you reap its harvest, you must bring an *omer* of your first reaping to the kohen... Until the day that you bring this sacrifice to your God, you may not eat **bread**, roasted grain or fresh grain. This shall be an eternal law for all generations, no matter where you live.

You shall then count seven complete weeks after the day following the holiday when you brought the *omer* as a wave offering, until the day after the seventh week, for [a total of] 50 days. [On that 50th day] you will present new grain as a meal offering to God. From the land upon which you live, you shall bring two loaves of **bread** as a wave offering. They shall be made of two-tenths [of an *ephah*] of wheat meal, and shall be baked as **leavened bread**. They are the first-harvest offering to God. Together with this bread, you shall sacrifice seven unblemished yearling sheep, one young bull, and two rams. These, along with their meal offerings and libations, shall be a burnt offering to God, a fire offering as an appeasing fragrance to God. You shall

also prepare one goat as a sin offering, and two yearling sheep as peace sacrifices. The kohen shall make the motions prescribed for a wave offering before God with the **bread** of the first-harvest offering and the two sheep. They belong to the kohen because they are sacred to God. (Vayikra 23:4-20)

Predictably, both *Pesach* and *Chag haMazot* are mentioned; then, a new law is introduced - a law that revolves around bread. The new crop of grain is prohibited until the second day of *Chag haMazot*. “Until the day that you bring this sacrifice to your God, you may not eat **bread**, roasted grain or fresh grain... From the land upon which you live, you shall bring two loaves of **bread** as a wave offering. They shall be made of two-tenths [of an *ephah*] of wheat meal, and shall be baked as **leavened bread**. They are the first-harvest offering to God.”

We may not enjoy the new crop until the *omer* offering is brought, on the day following the first day of the festival (now known as the first day of Hol HaMoed). Once the crop is “redeemed” in this way, the days and weeks are counted, leading up to the Shavuot holiday. Chag HaMazot is thus intrinsically connected to Shavuot, the festival on which leavened bread is part of the Temple service. In a mere fifty days, something that had been completely banned, something that is associated with the evil inclination, is transformed into a central part of the service in the Beit HaMikdash!

IV. Chametz in the Beit Hamikdash?

The leavened bread offered on Shavuot seems even more anomalous when seen in the context of the normal grain offering, known as a *korban mincha* or gift offering. The *korban mincha* is comprised exclusively of unleavened ingredients; care must be taken that the offering is never tainted with *chametz*:

ויקרא פרק ב: יא

כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵץ כִּי כָל־שְׂאֵר וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַיהוָה:

Do not make any meal offering that is sacrificed to God out of leavened dough, because no leaven or honey may be sacrificed as a fire offering to God. (Vayikra 2:11)

ויקרא פרק ו: ז-יא

וְנָצַת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֶתָּה בְּגִי-אֶהְרֹן לִפְנֵי ה' אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל-הַלֶּבֶנָּה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה וְהַקֵּטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָּה לָּהּ: וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל-מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִוא כַּחֲטָאֹת וְכֹאשִׁם: כָּל-זֶכֶר בְּגִי אֶהְרֹן יֹאכְלֶנָּה חֲקֵעוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי ה' כָּל אֲשֶׁר-יִגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

This is the law of the gift offering: [One of] Aharon's descendants shall offer it before God, [near the place where one ascends] to the Altar. With his three middle fingers he shall lift up some of the wheat meal and oil of the offering, and all the frankincense on the offering. He shall burn [this] on the altar as an appeasing fragrance - it is the memorial portion to God. Aharon and his descendants shall then eat the rest of [the offering]. It must be eaten as **unleavened bread** in a holy place. They must therefore eat it in the enclosure of the Communion Tent. It shall not be baked as **leavened bread**. I have given this to them as their portion of My fire offerings, and it is holy of holies, like the sin offering and the guilt offering. Every male among Aharon's descendants may eat it. It is an eternal law for all generations [that it be taken] from God's fire offerings. Any [food] coming in contact with it shall become holy. (Vayikra 6:7-11)

There is, however, another type of offering that includes leavened bread, and this other offering may shed light on the matzah/chametz conundrum: The *korban todah*, the thanksgiving offering, contains both *chametz* and matzah:

ויקרא פרק ז: יא-טז

וְנָצַת תּוֹרַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָּהּ: אִם עַל-תּוֹדָהּ יִקְרִיבֶנָּה וְהִקְרִיבוּ עַל-זִבְחַת הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מְשֻׁחִים בַּשֶּׁמֶן וְסֵלֶת מְרֻכָּכֹת חֲלוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן: עַל-חֲלוֹת לֶחֶם חֲמִץ יִקְרִיב קֹרְבָנוּ עַל-זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמִיו: וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל-קֹרְבָנוֹ תְּרוּמָה לָּהּ לִפְנֵי הַזֶּכֶד אֶת-זֶדֶם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: וּבִשֶׁר זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמִיו בַּיּוֹם קֹרְבָנוּ יֹאכַל לֹא-יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:

This is the law of the peace offering that is sacrificed to God. If it is offered as a thanksgiving offering, then it must be presented along with unleavened loaves mixed with oil, flat **matzot** saturated with oil, and loaves made of boiled flour mixed with oil. The sacrifice shall [also] be presented along with loaves of **leavened bread**. [All these] shall be presented with one's thanksgiving peace offering. He shall present some of each [of the above four bread] offerings as an elevated

gift to God. This shall belong to the kohen who sprinkles the blood of the peace offering. The flesh of the thanksgiving peace offering must be eaten on the day it is offered. None of it may be left over until morning. [However,] if one's sacrifice offering is meant [merely] to fulfill a general vow or a specific pledge, he shall eat it on the same day that he offers his sacrifice, but what is left over may also be eaten on the next day. (Vayikra 7:11-16)

Despite the fact that it contains leavened bread, the *korban todah* resembles the *Korban Pesach* in ways that are not shared by other peace offerings: While all other peace offerings may be eaten for two days, both the *korban todah* and the *Korban Pesach* may only be eaten on the same night⁴ they were brought to the kohen. (In the Beit HaMikdash - as opposed to all other areas of Jewish life - the day begins in the morning, and not on the eve of the previous night; therefore, these two unique offerings must be consumed on the same day they are offered).

The *korban todah* includes a great quantity of both leavened bread and matzah; all of this bread, together with the offering itself, must be consumed in relative haste. The Netz"iv (R' Naftali Zvi Yehuda Berlin), explained that

⁴ Our sages debated whether or not the *Korban Pesach* can be eaten the entire night or only until midnight, and whether the limitation is on a biblical or a rabbinic level. Similarly, the Mishnah states that the *korban todah* must be consumed by midnight. See Mishna Brachot 1:1, Zevachim 5:6-8, Talmud Bavli Pesachim 120b.

משנה מסכת ברכות פרק א:א

ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שייעלה עמוד השחר. וכל הנאכליו ליום אחד, מצותן עד שייעלה עמוד השחר. אם פו, למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

משנה מסכת זבחים פרק ה

- (ו) התודה ואל גזיר, קדשים קלים, שחיתתו בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכליו בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות. המורם מהם פיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לפנהיגם לנשיהם ולקניהם ולעבדיהם:
- (ז) שלמים, קדשים קלים, שחיתתו בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכליו בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם פיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לפנהיגם, לנשיהם ולקניהם ולעבדיהם:
- (ח) הבכור והמעשר והפסח, קדשים קלים, שחיתתו בכל מקום בעזרה, ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שימתן כנגד היסוד. שנה באכילתו, הבכור נאכל לפנהיגם, והמעשר לכל אדם, ונאכליו בכל העיר (לכל אדם) בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד. הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למגוייו, ואינו נאכל אלא צלי:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קכ עמוד ב

דתניא: ואכלו את הבשר בלילה הזה, רבי אלעזר בן עזריה אומר: נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות - אף כאן עד חצות. - אמר לו רבי עקיבא: והלא נאמר חפזון - עד שעת חפזון. אם כן מה תלמוד לומר בלילה - יכול יהא נאכל כקדשים ביום - תלמוד לומר בלילה - בלילה הוא נאכל, ואינו נאכל ביום. ורבי עקיבא, האי הזה מאי עביד ליה? - מיבעי ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא. סלקא דעתך אמינא: הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים, מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד - אף פסח, אוקים לילות במקום ימים, ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד - כתב רחמנא הזה. ורבי אלעזר בן עזריה אמר לך: מלא תותירו עד בקר נפקא הא. ורבי עקיבא אמר לך: אי לא כתב רחמנא הזה - הוה אמינא: מאי בקר - בקר שני. ורבי אלעזר אמר לך: כל היכא דכתב, בקר - בקר ראשון הוא.

the *korban todah* was designed to maximize the number of people invited to take part in the thanksgiving feast: Generally, this sort of offering is brought as an expression of an individual's gratitude to God for some joyous event. This person generally has a story to tell, and this story should be shared with as many people as possible so that they, too, can share in the joy and thanksgiving.⁵

According to the *Chatam Sofer* (R' Moshe Sofer), this may explain the strange question posed at the outset of the Pesach seder: "Why on all nights do we eat *chametz* and *matzah*, while on this night - only *matzah*?" In fact, on most nights we do not necessarily consume both "*chametz* and *matzah*." The *Chatam Sofer* explains that there is one night when we do, in fact, eat both: When the *korban todah* is eaten. The parallel between the *korban todah* and the *Korban Pesach* may have been far more obvious to those who had participated in both offerings than it is to us; hence, when the Beit HaMikdash still functioned, the question was a very fair one: Why is this

⁵ This idea may be based on the Abravanel, Vayikra 7:11-21.

אברבנאל על ויקרא - פרק ז פסוק יא-כא

"אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות" וגו'. ושיהיה לכהנים מהם בשר ולחם, רוצה לומר: בשר חזה ושוק, ולחם מצה וחמץ "אחד מכל קרבן", ושאר הבשר והלחם נאכל לבעלים. וטעם הלחם הזה לשלמי תודה, כדי להגדיל השמחה ולהשלימה לכהנים ולבעלים, כדרך שעושים בני אדם בשעת שמחתם, שהם שמחים ומשמחים את רעיםיהם. ולפי שבזמן הגאולה העתידה יזבחו זבחי צדק שהם השלמים, וכמו שכתוב: "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי" (ישעיה נב, ז), ויזבחו זבחי תודה וישמחו בהם הכהנים והבעלים. אמר הנביא: "כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו, ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב יהוה על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוח ולא יוסיפו לדאבה עוד" (ירמיה לא, י-יא). וכתוב: "אז תשמח בתולה במחול וגו', וריתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יי" (שם שם, יב-יג). הנה בני בקר וצאן - אלו הם השלמים. והדגן והתירוש והיצהר - רמז ללחמי מצות בלולות בשמן. והתירוש, עם היות שלא בא עם השלמים לשתייה, היו שותים הכהנים יין של תרומה או של חולין בסעודת השלמים ההם. וכן הבעלים היו שותים יין של חולין, דכתיב: "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יי אלהיך" (דברים כז, ז). ואין שמחה אלא ביין, דכתיב (תהלים קד, טו): "ויין ישמח לבב אנוש" (פסחים קט, א). וכן מצינו בודו, ששלח אשישה אחת יין עם אשפר השלמים.

העמק דבר על ויקרא פרק ז פסוק יג

על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו. משמעות המקרא דתכלית הקרבן הוא חלות לחם חמץ. ומשום זה מפרש עוד המקרא על זבח תודת שלמיו. מש"ה לחם חמץ הוא עיקר משום שהוא זבח תודת שלמיו. והענין דתכלית תודה שבא על הנס הוא כדי לספר חסדי ה' שגמל עליו (והיינו דכתיב בהלל. לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים. ויש להבין המאמר שישלם נדרו נגד כל עמו ומה זה שבח. והרי ה' דורש מן האדם שיהי הצנע לכת עם אלהיו. ותו ק' מה שמסיים בתוככי ירושלים. והרי בחצרות בית ה' הוא בירושלים ואחר שהחל במקומות הגבוהים האיך סיים בכלל ירושלים. אלא תרי מילי קאמר. לך אזבח זבח תודה הוא הקרבן. ובשם ה' אקרא הוא קול תודה לה' צבאות על הנס. וביאר על הבאת הקרבן נדרי לה' אשלם. ועל הודות בשם ה' אמר נגדה נא לכל עמו. דברוב עם שיאכלו עמו את התודה יספר עוז ההשגחה עליו לטובה. וכן ת"י אתני כדון נסוי לכל עמי. ומדויק בזה דקדוק תיבת נגדה בלי גזש בדל"ת שלא חזק. וכמו נגבה מן נגב. אלא משום שנכלל בזה התיבה גם שורש הגדה והה"א נוסף למקור כמו קרבה משהו ועוד רבים ובא הנו"ן מן נגדה בסגו"ל ולא בקמ"ץ לכולל בו גם הוראת מול ונוכח וכמו שביארנו כ"פ דיש תיבות משונות בניקוד משום דשתי כונות נכללו בה. וביאר עוד על הקרב בחצרות בית ה'. ועל קול תודה בתוככי ירושלים בשעת אכילה:). ומטעם זה ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן אכילת תודה מכל שלמים. היינו כדי שיהי מרבה ריעים לסעודה אחת ביום הקרבה והי' ספור הנס לפי רוב אנשים וארבע חלות לכהנים שהן המה ת"ח. וא"כ העיקר אכילה הוא לחם חמץ דמצה הוא לחם עוני ואינו נאכל יפה כמו חמץ כמש"כ התוס' זבחים דע"ה ב' ד"ה שביעית. והיינו דמסיים טעם שלחם חמץ עיקר משום שהוא זבח תודת שלמיו. תודה על שלומו במה שנחלץ מצרה:

particular “thanksgiving” offering accompanied by matzah alone, if all other thanksgiving offerings are eaten with a combination of *chametz* and matzah?⁶

This understanding of the nature of the *korban todah* thanksgiving offering, coupled with our appreciation of the agricultural aspects of the holiday, leads to a profound insight: The Korban Pesach, with its prohibition of *chametz* – is only a partial thanksgiving offering; it contains only one of the bread components of a normal thanksgiving offering. As noted by Ramban, the counting of the days (*Sefirat haOmer*) between Pesach with Shavuot⁷ connects these holidays, and, in a way, makes them one. In this sense, Shavuot is the completion of Passover, forming an eight-day festival comparable to Sukkot, with the Sefirat HaOmer period serving as a sort of Hol HaMoed between the two festivals. The leavened bread that is part of the Shavuot celebration is the missing bread from the thanksgiving offering of Pesach: It makes the *korban todah* complete,⁸ turning the Korban Pesach into a complete *korban todah*.

V. Two Destinations

We now understand that Chag haPesach has many facets; it is an agricultural festival, bound inextricably to the season of the new grain, as

⁶ *Chatam Sofer*, Shmot 13:13.

חתם סופר על שמות פרק יג פסוק יג

וזה נ"ל פי' ההגדה מה נשתנה וכו' הלילה הזה כלו מצה. עפ"י פי' האברבנאל ז"ל שבכל הלילות היינו כשאנו אוכלין קרבן תודה ליום ולילה אוכלי' חמץ ומצה שכן מצות תודה והלילה שאנו מקריבי' פסח שהוא תודה על הגאולה יהי' כלו מצה ע"ש ולפע"ד בכלל שאלתו מ"ט בתורה גם המצה הותרה בקצת חמוץ כשיעור הכספת פנים והלילה הזה כלו מצה יהי' המצה כלו מצה בלי שום נדנד חמוץ אפי' כשיעור הכספת פנים, ובאה התשובה אלו לא הוציא אבותינו הרי אנו ובנינו וכו' רומז לחפזון הנ"ל שלא הי' שיעור להמתין אפי' כדי הכספת פנים.

⁷ See the comments of Ramban, Vayikra 23:37, where he refers to the *omer* period as the “*Chol haMoed*” between Pesach and Shavuot.

רמב"ן, ויקרא פרק כג:לו

עצרת היא - ... וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן:

⁸ See Ramban, Vayikra 23:17, where he refers to the bread offered on Shavuot as a *korban todah*.

רמב"ן, ויקרא פרק כג:יז

חמץ תאפינה - צוה הכתוב שתהיינה חמץ, לפי שהם תודה לשם כי חקות קציר שמר לנו, וקרבן התודה יבוא על לחם חמץ. ואולי אסור החמץ מפני שירמוז אל מדת דין, כי נקרא "חמץ" כאשר יקרא היין אשר יקהה חומץ יין וחומץ שחר (במדבר ו ג), והלשון נגזר מלשון מעול וחומץ (תהלים עא ד), כי נגזל מהם טעמם ולא יאכלו, וכן כי יתחמץ לבבי (שם עג כא), יכעוס ויאבד טעמו ממנו. ובעבור שהקרבנות לרצון לשם הנכבד, לא יובאו מן הדברים אשר להם היד החזקה לשנות הטבעים, וכן לא יבאו מן הדברים המתוקים לגמרי כגון הדבש, רק מן הדברים המזוגים, כאשר אמרו בבריאת העולם (ב"ר יב טו) שיתף מדת רחמים במדת הדין ובראו. והנה בחג השבועות שהוא יום מתן תורה יביא הקרבן בדין תודה, כי הוא יום העצרת, והמשכיל יבין. וזה סוד מה שאמרו רבותינו (ויק"ר ט ז), כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל לעולם וכו', כי בו מצה וחמץ, כענין בעולם הבא:

well as a celebration of an historical event, the Exodus, and a national/political reaffirmation of Jewish peoplehood. And yet, the overlap between these facets is neither coincidental, accidental nor incidental: The agricultural aspect of the holiday is an expression of the historical/geographical aspect: Merely leaving Egypt was never enough. A simple change of address, or even our emancipation from slavery was never the goal. The Jewish People were tasked with a mission that had not yet been completed as we marched out of Egypt. We had a very specific destination charted; in fact, we had two destinations: On the one hand, the culmination of the Exodus is achieved only when we arrived in the Land of Israel. On the other hand, leaving Egypt necessarily takes us to Mount Sinai, to receive the Torah. Both of these elements were communicated by God to Moshe at their very first “meeting” at the Burning Bush – when the plan was laid out:

שמות פרק ג: ח-יב

וְאֵרָד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלִהְעֵלְתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרוֹחֶבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנִזִּי וְהַיְבוּסִי: ... וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְנִהְיֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

I have come down to rescue them from the grip of Egypt's power. I will bring them out of that land, to a good, spacious land, to a land flowing with milk and honey, the territory of the Canaanites, Hittites, Amorites, Perizzites, Hivites and Yevusites... 'Because I will be with you,' replied [God]. 'And this will be proof that I have sent you: When you get the people out of Egypt, all of you will then serve God on this mountain.' (Shmot 3:8-12)

The Jewish People have two destinations: The Land of Israel, which flows with milk and honey, and the mountain known as “Horev” or Sinai. Passover is connected to both of these destinations. The Land of Israel is related not only because it is the “promised land,” but because it serves as the anchor and the setting for the agricultural reality which will define their new lives. From the outset, we were told that the Exodus would be incomplete until we arrive in our land, until we work our land and see the land come back to life and bear fruit. The Jewish People that left Egypt were like the mythological phoenix: They were redeemed from a place of servitude and oppression, a place of spiritual blackness, and were reborn. Every time we plant a seed, we relive and reinforce this concept: We take something that

seems dead, and place it in the ground as if we are performing a burial. And then, it comes to life. This is our experience every spring – and the reason that Passover **must** be in the springtime; the connection is organic and essential: In the spring, we celebrate – not the birth of the Jewish people, but the **rebirth** of a people who became free. As a nation, we regained the physical and political independence that had been denied us for generations.

The second destination, the short stop we needed to take along the way at Mount Sinai, gave us a different kind of freedom. Leaving Egypt was not an open-ended mission, nor was it the exclusive goal. As Moshe told Pharaoh from the very start, the goal was to become emancipated from the theological and ideological slavery of Egypt's polytheism and idolatry in order to serve God. Only as we stood at the foot of Mount Sinai and received the Torah did we become truly free of Egypt and all that it stood for. The Exodus was building toward a day seven weeks later - the day we call Shavuot.

VI. The Clinching Argument

The Talmud records a remarkable dialogue which occurred at the summit of Mount Sinai. Moshe ascends into heaven to get the Torah, but is met with stiff opposition. The angels are incensed that the Torah will be given to the “son of woman,” a mere mortal, flesh and blood. Moshe is told to respond to their complaint:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פה עמוד ב

ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה ששאלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם, לקבל התורה בא. אמרו, לפניו חמדה גנוזה, שגנוזה לה תשע מאות שבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? (תהלים ח) "מה אגוש כי תזכרנו? וכן אדם כי תפקדנו?" (שם) "ה' אדונינו מה אדיר שמה בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזר להם תשובה! אמר לפניו, רבוננו של עולם, מתירא אני שמה ישראל ביהבך שפיהם. אמר לו, אחוז בכסא כבודי, והחזר להם תשובה. (איוב כ) "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו". ואמר רבי נחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו, רבוננו של עולם, תורה שאמה נותן לי, מה פתיב בה? (שמות פ) "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". אמר להם, למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב מה פתיב בה? (שם) "לא יהיה לה אלהים אחרים". בין עובדי פוכבים אתם שרויים שעובדין [דף פט ע"א] עבודת פוכבים? שוב מה פתיב בה? (שם) "זכור את יום השבת לקדשו". כלום אתם

עוֹשִׂים מְלָאכָה? שְׂאֵתֶם צְרִיכִין שְׁבוֹת? שׁוֹב מַה כְּתִיב בָּהּ? (ש) "לֹא תִשָּׂא". מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? שׁוֹב מַה כְּתִיב בָּהּ? (ש) "כִּפְדוּ אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". אָב וְאִם יֵשׁ לָכֶם? שׁוֹב מַה כְּתִיב בָּהּ? (ש) "לֹא תִרְצַח, לֹא תִגְנוֹב, לֹא תִנָּאֵף, לֹא תִגְנוֹב". קִנְיָאָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? יִצְרָר הָרַע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? מִיָּד הוֹדוּ לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאֲמַר, (תהלים ח) "ה' אֲדוֹנֵינוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֹךְ" וְגו', וְאֵלֹהֵינוּ "תִּנְהַה הוֹדָד עַל הַשָּׁמַיִם", לֹא כְּתִיב. מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִעְשָׂה לוֹ אוֹהֵב, וּמִסֵּר לוֹ דְבָר, שְׁנֹאֲמַר, (תהלים סח) "עֲלִיתָ לְמַרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי, לְקַחְתָּ מִתְּנוּת בְּאָדָם". בְּשִׁכְרָה שְׁקִירָאוּךָ "אָדָם" - לְקַחְתָּ מִתְּנוּת. וְאֵף מְלֵאךְ הַמְּנוּת מִסֵּר לוֹ דְבָר, שְׁנֹאֲמַר, (במדבר יז) "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם". וְאוֹמֵר, (ש) "וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמַּתִּים וּבֵין הַחַיִּים" וְגו'. אֵי לֹא דֹאֲמַר לֵיהּ, מְנַא הָהּ יָדַע?

R. Joshua b. Levi said: When Moshe ascended on high, the ministering angels said to the Holy One, blessed be He, "Sovereign of the Universe! What business has one born of woman amongst us?" "He has come to receive the Torah," answered He to them. [The angels] said to Him, 'That secret treasure, which You have hidden since nine hundred and seventy-four generations before the world was created, You desire to give to flesh and blood?! 'What is man, that You are mindful of him, and the son of man, that You visit him?' O Lord our God, How excellent is Your name in all the earth! Who has set Your glory [the Torah] upon the Heavens!" "Respond to them," the Holy One, blessed be He, said to Moshe. 'Sovereign of the Universe,' Moshe replied, 'I fear that they might consume me with the [fiery] breath of their mouths.' "Hold on to the Throne of Glory,' God said to Moshe, 'and respond to them, as it is said, 'He makes him hold on to the face of his throne, and spreads His cloud over him.'" R. Nahman observed: This teaches that the Almighty spread the lustre of His Shechinah and cast it as a protection over Moshe. Then Moshe spoke before Him: 'Sovereign of the Universe! What is written in the Torah which You are about to give me? "I am the Lord your God, who brought you out of the Land of Egypt." Moshe said he to [the angels], 'Did you go down to Egypt? Were you enslaved to Pharaoh? Why, then, should the Torah be yours? What else is written in the Torah?' "You shall have no other gods." "Do you dwell among peoples that engage in idol worship? What else is written in the Torah?" "Remember the Shabbat day, to keep it holy." "Do you perform work, that you need to rest?" "Again, what is written therein?" "Thou shalt not take the name of God in vain." "Do you conduct any business dealings among you?" "Again, what is written therein?" "Honor your father and your mother." "Do you have fathers and mothers? What else is written therein?" "Thou shalt not murder. Thou shalt not

commit adultery. Thou Shalt not steal.” “Is there jealousy among you? Is the **Evil Inclination** among you?” Straightway they conceded to the Holy One, blessed be He, for it is said, ‘O Lord, our Lord, How excellent is thy name, etc. whereas ‘Who has set Thy glory upon the heavens is not written. Immediately each one was moved to love him [Moshe] and transmitted something to him, for it is said, ‘Thou hast ascended on high, thou hast taken spoils [the Torah]; Thou hast received gifts on account of man: as a recompense for their calling you a son of man you received these gifts. The Angel of Death too confided his secret to him, for it is said, ‘And he put on the incense, and made atonement for the people;’ and it is said, ‘and he stood between the dead and the living, etc.’ Had [the Angel of Death] not told it to him, how would he have he known [this secret]? (Talmud Bavli, Shabbat 88b)

The angels argue that mankind is not worthy of the Torah, and Moshe forcefully counters that the angels have no need for the Torah: It is precisely mankind’s imperfection and inadequacy that clinch the argument in Moshe’s favor. Man’s foibles, weaknesses and *yetzer hara* are the reason we were given the Torah. This reasoning is echoed by the *Kli Yakar*, who explained why specifically on the holiday of Shavuot leavened bread, which represents the evil inclination, is included in the service: Our evil inclination is the reason why we were allowed to receive the Torah on the holiday of Shavuot.

כלי יקר ויקרא פרק ו:ט

וטעם הרחקת השאור נראה לפרש בשני דרכים. הדרך האחד הוא, כדברי רבי אלכסנדר שאמר ^(ברכות ז"א) רצוננו לעשות רצונך אלא ששאור שבעיסה מעכב, ... כי על ידי זביחת הקרבן האדם זובח יצרו ויבוקש והנה איננו על כן גם המנחה באה נקיה מן השאור, אמנם שתי הלחם של עצרת באו דוקא חמץ כי אלמלא היצר הרע לא היו התחתונים צריכין אל התורה יותר מן העליונים כי בטענה זו נצח משה המלאכים ואמר כלום יש יצר הרע ביניכם וכו' ^(שבת פ"א), ועוד שמציאות היצר הרע הכרחי ואלמלא הוא לא בנה האדם בית ולא נשא אשה, ובמקום התורה אין לחוש שמא יפרוץ גדרו כי התורה תבלין אליו. אבל התודה היו בו חלת חמץ ומצה כאחד, כי המצה לאות שכבר נכנע בעמל ...

The prohibition of leavened bread may be understood two ways: First, following the teaching of R' Alexandri, who said (Brachot 17a) “Our will is to do Your will, but the evil inclination hinders us.”... By bringing this sacrifice, we offer up our evil inclination so that it will

no longer be found; this is why the gift offering is free of *chametz*, but the two loaves brought on Shavuot are specifically, purposefully made of leavened bread, for if not for the evil inclination, mortals would have no more need for Torah than the celestial beings, and this was the argument with which Moshe bested the angels...Furthermore, the existence of the evil inclination is essential, because without it man would never build a home and marry...but the *korban todah* contained both *chametz* and matzah, to indicate that the [evil inclination] has been vanquished with great effort. (*Kli Yakar*, Vayikra 6:9)

The *Kli Yakar* makes reference to the positive aspects of the Evil Inclination as a great motivator, citing a Talmudic passage that treats this same question in depth: The great sages once prayed that the evil inclination be banished, but when this prayer was answered, the world was nearly destroyed:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט עמוד ב

אמר רב, ואיתימא רבי יוחנן, "בניא בניא". היינו האי דאתרביה לבי מקדשא, וקליה להיכלא, וקטלינהו לכולהו לצדיקא, ואגלינהו לישראל מן ארעהון - ועדיין מרקד בינו. כלום יתבתיא אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינו, ולא אגריה בעינו. נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתוב בה, "אמת... אותיבו בתעניתא תלתא יומי ותלתא לילואתא, מסרוהו ניהלינהו, נפק, אתא כי גורי דגורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל, היינו יצרא דעבודה זרה, שנאמר, ^(זכריה ה') "ויאמר, זאת הרשעה" וגו'. בהדי דתפסוה ליה, אישתמיט ביניתא מן מזייה, ורמא קלא, ואזל קליה ארבע מאה פרסי, אמרי, היכי נעביד, דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו נביא, שדיהו בדודא דאברא, וחפיוהו לפומיה באברא - דאברא משאב שאיב קלא, שנאמר, ^(ש') "ויאמר, זאת הרשעה וישלף אתה אל תוד האיפה, וישלף את אבן העופרת אל פיה". אמרו, הואיל ועת רצון הוא, נבעי רחמי על יצרא דעבירה, בעו רחמי ואמסר בידיהו. אמר להו, תזו, דאי קטילתון להווא, פליא עלמא. תבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל, ולא אישתפח. אמרי, היכי נעביד? ניקטליה!? פליא עלמא. נבעי רחמי אפוגא? פלגא ברקיעא לא יתבי. פתלינהו לעיניה ושקוהו, ואהני דלא מיגרי ליה לאינש בקרובתא.

What did they cry? Woe, woe, it is [the Evil Inclination] who has destroyed the Sanctuary, burnt the Temple, killed all the righteous, driven all Israel into exile, and he is still dancing around among us! [God] has surely given him to us so that we may receive reward through him. We want neither him, nor reward through him! Thereupon a tablet fell down from heaven for them, upon which the word 'truth' was inscribed. ... They ordered a fast of three days and

three nights, whereupon [the Evil Inclination] surrendered to them, bursting forth from the Holy of Holies like a fiery young lion. Thereupon the prophet said to them: This is the evil desire of idolatry ... They said: Since this is a fortuitous moment, let us pray for mercy regarding the evil inclination for sexuality. They prayed for mercy, and he was handed over to them. The prophet said to them: ‘Realize that if you kill him, the world goes down.’ They imprisoned him for three days, then looked in the whole Land of Israel for a fresh egg and could not find one. Thereupon they said: ‘What shall we do now? Shall we kill him? The world would cease to exist. Shall we beg for half-mercy? They do not grant ‘halves’ in heaven. They put out his eyes and let him go. It helped inasmuch as he no longer entices men to commit incest. (Talmud Bavli Yoma 69b)

This Talmudic passage conveys an idea we might not have expected to find in rabbinic literature: The evil inclination – human desire, sexuality, even lust - must be contained, sublimated, but not destroyed. It is part of the life force of mankind, part of what drives human creativity and productivity – and it is also the reason we have been given the Torah: Only by learning and living by the Torah’s guidelines will we be able to sublimate and harness this powerful force.

A second Talmudic passage illustrates this idea in less abstract terms:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף פא עמוד ב
 רבי חייא בר אשי הוה רגיל, כל עידן דהוה נפיל לאפיה, הוה אומר, "הרחמן יצילני מיצר הרע". יומא חד שמעתינהו דביתהו, אמרה, מכדי, הא, כמה שני דפריש ליה מינאי, מאי טעמא קאמר הכי? יומא חדא הוה קא גריס בגינתיה, קשטה נפשה, חלפה ותנייה קמיה. אומר לה, מאן את? אמרה, אנה חרותא, דהדרי מיומא, תבעה. אמרה ליה, אייתי גיהלי להך רומנא דריש צוציתא, שוור, אזל, אתייה גיהלה. כי אתא לביתיה, הוה קא שגרא דביתהו תנורא, סליק וקא יתיב בגויה. אמרה ליה, מאי האי? אומר לה, הכי והכי הוה מעשה. אמרה ליה, אנה הווי. לא אשגח בה, עד דיהבה ליה סימני. אומר לה, אנה מיהא לאיסורא איכווני. כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער, עד שמת באותה מיתה.

Every time R. Hiyya b. Abba recited the *neffilat apayim*⁹, he would add, “May‘ The Merciful God save me from the Evil Inclination.” One day his wife heard him. “Let us see,” she reflected. “It is so many years that

⁹ Literally, “fell upon his face.” This section of the liturgy, known as *tachanoon*, is a prayer for the defeat of our enemies.

he has held aloof from me. Why then should he pray thus?’ One day, while he was studying in his garden, she adorned herself and repeatedly walked up and down before him. ‘Who are you?’ he demanded. ‘I am Harutha, and have returned to-day,’ she replied. He desired her. Said she to him, ‘Bring me that pomegranate from the uppermost bough.’ He jumped up, and went and brought it to her. When he returned home, his wife was firing the oven, and he climbed up and sat in it. ‘What does this mean!?’ she demanded. He told her what had happened. ‘It was I,’ she assured him; but he paid no heed to her until she gave him proof. ‘Nevertheless,’ said he, ‘my intention was evil.’ That righteous man [R. Hiyya b. Ashi] was tormented for the rest of his life, until he died because of it. (Talmud Bavli Kiddushin 81b)

R’ Hiyya prayed¹⁰ to defeat the *yetzer hara*,¹¹ but his prayer was not answered. He wanted to learn Torah in a pristine environment, free of the distractions of flesh and blood; apparently, the life of asceticism is not what God intended. Torah is given to us in order to contend with the human condition. We cannot have one without the other.

R’ Hiyya’s forlorn wife decided to take her years of loneliness in her own hands. She dressed in an alluring and seductive fashion, perhaps taking her cues from the biblical story of Tamar and Yehudah, and paraded in front of

¹⁰ Elsewhere, we learn that saying Rabbi Eliezer’s prayer of “*nefilat apayim*” was answered. See Bava Metziah 59b.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נט עמוד א

מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ... אשכחתיה דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי.

“Ima Shalom was R. Eliezer's wife, and sister to R. Gamliel. From the time of this incident onwards she did not permit him to say *nefilat apayim* ... One day, she found him reciting this prayer.. ‘Arise,’ she cried out to him, ‘you have slain my brother!’”

סדר תפלה נוסח אשכנז

רחום וחנון קטאתי לפגוד. ה' מלא רחמים. רחם עלי וקבל תחנוני: ה' אל באפך תוכיחני. ואל בהמתה תנפוני: חנני ה'. פי אמלל אני. רפאני ה'. פי נקהלו עצמי: ונפשי נקהלה מאד. ואתה ה' עד מתי: שובה ה'. חלצה נפשי. הושיעני למען חסדך: פי אין בפנות זכרך. בשאול מי יודה לך: געתי באנחתי. אשקה בכל לילה מטתי. בדמעתי ערשי אמסה: עששה מפעם עיני. עתקה בכל צורךי: סורו ממני כל פעלי און. פי שמע ה' קול בכי: שמע ה' תחנוני. ה' תפלת יקח: יבשו ויבהלו מאד כל איבי. יבשו יבשו רגע:

¹¹ He associated the *yetzer harah* with sexuality and therefore stayed away from his wife. His attitude toward sexuality reminds us of that of the angels who questioned the propriety of a man “born of a woman” receiving the Torah. Rav Hiyya seems to think Torah is only for angels, and not for “regular” people. His attitude toward sexuality seems to echo Rabbi Eliezer, whose wife Ima Shalom describes her husband as behaving “as if forced by a demon.” See Talmud Bavli Nedarim 20a

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כ עמוד א

שאלו את אימא שלום: מפני מה (תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כ עמוד ב) בניך יפיפין ביותר? אמרה להן: אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה, וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח, ודומה עליו כמי שכפאו שד; ואמרתו לו: מה טעם? ואמר לי: כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת, ונמצאו בניו באין לידי ממזרות!

her husband in the hope of enflaming his passion and enticing him. When R' Hiyya asked her name, she responded, "Charuta," perhaps a derivative of the word *cherut*, "freedom." Was she trying to free herself from the living widowhood her husband had subjected her to? Was she perhaps attempting to free him from his self-imposed "living death?" Or was this simply a sobriquet for a loose woman, as Rashi suggests? Perhaps we, the readers, might see a deeper message in this name: True freedom is achieved through studying Torah – but Torah belongs to those who live with their evil inclination, battle with it rather than banish it.

R' Hiyya asks the strange paramour to set her price; again, echoing the biblical scene between Tamar and Yehudah, she chooses a symbolic wage. She points to a pomegranate¹² – the fruit that symbolizes being full of mitzvot;¹³ alas, the fruit is on a high branch, out of his reach. R' Hiyya, whom we imagine as frail, pale, ravaged by years spent sequestered in the study hall, suddenly finds the strength to leap up and grab the object of his newly-kindled desire.

The Talmud gives no details of the ensuing scene; from the context, it seems clear that they were intimate. When he returns home, he sees that his wife has lit a fire in the oven, and he tries to commit suicide.¹⁴ In truth, his wife

¹² The pomegranate may be an allusion to sexuality. See Song of Songs 4:12,13

שיר השירים פרק ד, יב-יג
גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום: (יג) שְׁלֹחֶיךָ פָּרְדָּס רְמוּנִים עִם פְּרֵי מְגֵגִים כְּפָרִים עִם-נְגַרְדִּים:
פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שיר השירים פרק ד
סימן יב- גן נעול אלו הבחורים שאינם פרוצין בעריות: גל נעול אחותי כלה. אלו הבתולות שנועלות פתחיהן לבעליהן.
סימן יג- לפרדס רמונים. מה הפרדס הזה של רמונים שהוא נאה, כך הם ישראל נאים במעשיהם הטובים. מה הרמונים נאים ומוטעמים, כך ישראל מלאים מצוות. וכן ישראל עתידים להעשות כפרדס רמונים על ידי אליהו:
רש"י שיר השירים פרק ד פסוק יב
גן נעול - על שם צניעות בנות ישראל שאין פורצות בעריות.

¹³ See Talmud Bavli, Sanhedrin 37a.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לו עמוד א
סוגה בשושנים שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות. והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא: אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת? - אמר ליה: התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, שאפילו כסוגה בשושנים - לא יפרצו בהן פרצות. ריש לקיש אמר: מהכא - כפלה הרמון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרמון.

¹⁴ For more cases of rabbis who were enticed and tried to end their lives, see Talmud Bavli Kiddushin 40a.

תלמוד בבלי קידושין דף מ ע"א
דְּתַנְיָא, כָּל הַבָּא דְּבַר עֲרֻנָּה לְיָדוֹ וְנָצַל הִימְנָה, עוֹשִׂים לוֹ נֶס. (תהלים קג) "גִּבְרִי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעֵ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", כְּגוֹן רַבִּי צְדוֹק [וְחִבְרִיו. רַבִּי צְדוֹק], תְּבַעְתִּיהָ הִיא מְטְרֹנִיתָא, אָמַר לָהּ, הֲלֵשׁ לִי לְבָאִי וְלֹא מְצִינָא. אִיפָּא מִיָּדִי לְמִיכַל? אָמְרָה לִיהּ, אִיפָּא דְבָר טָמְא. אָמַר לָהּ, מַאי נִפְקָא מִינָהּ, דְּעָבִיד הָא אָכּוּל הָא, שְׁגָרָא תַנְרָא, קָא מְנַחַת לִיהּ. סְלִיק וְיָתִיב כְּגוּיָהּ. אָמְרָה לִיהּ, מַאי הָאִי? אָמַר לָהּ, דְּעָבִיד הָא נָפִיל כְּהָא. אָמְרָה לִיהּ, אִי יָדְעִי פּוּלִי הָא, לֹא צַעֲרִיתִיךָ. רַב כְּהָנָא הֲוָה מְזַבֵּן דִּיקוּלִי, תְּבַעְתִּיהָ הִיא מְטְרֹנִיתָא. אָמַר לָהּ, אִיזִיל אִיקְשִׁיט נַפְשָׁאִי. סְלִיק וְקָא נָפִיל מְאִיגְרָא לְאַרְעָא. אָתָּא אֲלֵיהּ קַבְלִיהּ, אָמַר לִיהּ, אֲטַרְחֶתְּן אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסִי. אָמַר לִיהּ, מִי גָרַם לִי? לֹא עָנִיתָא? יָהּב לִיהּ שִׁפָּא דְּדִינָרִי:

"For it was taught: He who is tempted with immorality and successfully resists, a miracle is performed for him. "[Bless the Lord, you, His messengers,] you mighty in strength that fulfill his word, hearkening unto

had lit more than one fire that day, but in both cases R' Hiyya was unable to see those fires as anything but destructive. Even when she reveals her secret and reassures him that he committed no sin, he refuses to believe her. He is unwilling to acknowledge her sexuality, unable to contend with his own desire. She shows him the pomegranate, perhaps to indicate that what he had done was also a mitzvah. But R' Hiyya was inconsolable; he could not look past his own inability to vanquish his *yetzer hara*. He saw himself as a sinner, even though the Talmud describes him as *tzaddik*.

It appears we have now come full circle: The evil inclination is the *se'or sheba'isa*, the leavening agent that turns flour and water into bread. On the one hand, it is destructive, and we are commanded to search it out and banish it on the festival of our freedom. On the other hand, *chametz* has its proper place. Without it, human life would be impossible, and our worship of God would be incomplete. There is one week during the year when we reject the *chametz*; during the remaining 51 weeks of the year, we eat it and enjoy it. There is even a time of year, on the holiday of Shavuot,¹⁵ when leavened bread becomes a part of the Temple service. That is the very day on which we receive the Torah.

The Torah tells us to love God with all of our hearts.¹⁶ The Talmud finds this turn of phrase troubling, for it sounds as if each individual has more than one heart:

---

the sound of His word.' (Tehilim 103) Thus, R. Zadok and his companions: R. Zadok was summoned by a certain matron [to immorality]. Said he to her, 'My heart is faint and I am unable; is there nothing to eat?' She answered him, 'There is unkosher food.' 'What am I to deduce from this,' he retorted: 'That he who commits this [sexual immorality] may eat this [unkosher food].' She then fired the oven and was placing [the forbidden meat] in it, when he ascended and sat in it. Said she to him, 'What is the meaning of this?' 'He who commits the one [immorality] falls into the other [the fire of hell],' was his reply. Had I known that it is so heinous,' said she, 'I would not have tormented you.' R. Kahana was selling baskets, when a certain matron made [immoral] demands upon him. Said he to her, 'I will first adorn myself.' He [thereupon] ascended and hurled himself from the roof, but Elijah came and caught him. 'You have troubled me [to come] four hundred *parsot*,' he reproved him. 'What caused me [to do it]?' He replied, 'Is it not poverty?' So [Elijah] gave him a shifa [full] of denarii.

¹⁵ See Talmud Bavli, Pesachim 68b.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סח עמוד ב

ואמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך, וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם. רבי אליעזר סבר: או כולו לה' או כולו לכם. ורבי יהושע סבר: חלקהו, חציו לה' וחציו לכם.

¹⁶ See the Maharal Tiferet Yisrael chapter 30

ספר תפארת ישראל פרק ל

ורבי אבהו אומר שהוא כאילו הקריב תודה וכו'. ביאור זה, כי התודה הוא שיש בו חמץ ומצה (ויקרא ז, יב - יג), ואין לך קרבן שיש בו חמץ ומצה כמו קרבן זה. אף על גב שלא היה קרב על מזבח, מכל מקום 'קרבן' נקרא. ולכן אמרו (ויק"ר ט, ז) כל הקרבנות יהיו בטלים לעתיד. חוץ מקרבן תודה. מפני שיש בו חמץ ומצה, שהם שני דברים חלוקים שאין זה כזה. להודיע כי כל הכחות אשר הם מחולקים, הכל הוא אליו יתברך. ודבר זה ראוי שיהיה הקרבן, כאשר נעשה לו נס והציל אותו מן המיתה, ובוה מודה לו כי האדם

דברים פרק ו: ד-ה

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:
Listen, Israel, God is our Lord, God is One. Love God your Lord with
all your hearts and with all your soul, and with all your might.
(Dvarim 6:4,5)

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד א

"בְּכָל לִבְבְּךָ" - בְּשֵׁנֵי יִצְרָיִךָ, בְּיִצְרָר טוֹב וּבְיִצְרָר הָרָע

“With all your hearts.” With both inclinations, the good inclination
and the evil inclination. (Talmud Bavli Brachot 54a)

Real love of God means serving Him with both of our inclinations, the good and the evil. Real love of God does not require that we destroy the *yetzer hara*, nor does it require that we remove ourselves from normal human interaction. Rather, we are commanded to channel our desire, to focus our human nature, even – or perhaps especially – the “evil inclination,” on constructive service of God. This is the reason *chametz* is permitted all year round: We eat it; we share it; we use it to tell others about the great kindness God has shown us. One week a year, though, we put it aside. We symbolically hunt down our evil inclination, remove it from our lives, even destroy it completely, while the rest of the year we channel, subdue, and subjugate it – and that is why God took us out of Egypt, gave us the Torah and took us to the Promised Land.

הוא אל השם יתברך, שהרי הציל אותנו, ושעל זה מביא קרבן תודה. ולא שהוא לבד אל השם יתברך, רק כל הנמצאים וכל חלופי המציאות, הכל הוא אליו יתברך, עד שהוא יתברך הוא אחד, ואין זולתו. ודבר זה יהיה לעתיד, כי יהיה השם יתברך אחד ואין זולתו. ולכך קרבן תודה לא יהיה בטל, כי קרבן תודה מורה כי כל חלופי וחלוקי המציאות אל השם יתברך. וכאשר הכל אל השם יתברך, אז הוא אחד ואין זולתו. ולכך קרבן זה לא יהיה בטל לעתיד.